

УДК 352.07(477.7)

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/4.18>**Черемісін О.В.**

Херсонський державний університет

Барнавська І.В.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ХАБАРНИЦТВО В ДІЯЛЬНОСТІ САМОВРЯДУВАННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ХІХ СТ.

У статті аналізується достатньо актуальна проблема хабарництва в органах місцевого самоврядування на Півдні України ХІХ століття. Міста південноукраїнського регіону були засновані наприкінці ХVІІІ – першій половині ХІХ століть. Таким чином держава прагнула перевести важелі фінансування із центру на міста та полегшити собі управління регіонами імперії. Влада створила підґрунтя для формування «нових» муніципальних відносин на принципах децентралізації, основні ідеї якої повинні були привести до модернізації, муніципалізації, капіталізації. За ідеями нового життя необхідно було розгорнути жваві торговельні відносини, тобто створити необхідні умови для купецтва та перетворити його на міських господарів, які здатні розвивати міста на принципах самоутримання. Своєю чергою міські громади мали перетворитись на муніципальну владу, а міські стани – на буржуазію. Але, на жаль, модернізація і ідеї «нового життя» не усунули такі негативні явища, як корупція та хабарництво. В «новому житті» Півдня України воно набуло нових форм і масштабів. Проблемність хабарництва в діяльності міського самоврядування Півдня України залишається не достатньо вивченою проблемою з огляду на незадовільний стан джерельної бази. Збереглося не дуже багато формулярних списків громадських обранців. Так, наприклад, у них була відведена спеціальна графа, в якій зазначалося, чи бере людина хабар. У деяких ця графа заповнена не була, а у деяких залишився запис, що хабарів не брав. В життєписих муніципальних діячів є певні згадки про подібні явища. Збереглись поодинокі скарги, в яких значилося, що депутати і канцеляристи хабарі беруть і в дуже великих розмірах. Тих, хто відмовлявся сплачувати хабарі, ув'язнювали, жорстоко били та ставилися до них, як до злочинців. У висновках зазначено, що масштаби хабарництва в органах самоврядування на території південноукраїнського регіону у досліджуваній період досягли високих розмірів.

Ключові слова: міське самоврядування, Південь України, міська дума, міський гласний, муніципалітет.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розбудови української державності та проведенні реформ на принципах децентралізації місцевого самоврядування достатньо актуальною проблемою є боротьба із корупцією. У цьому аспекті сучасна Україна є нащадком корупції не тільки Радянського союзу, а й Російської імперії. У кінці ХVІІІ ст. міста Півдня України розпочали життя з різними стартовими можливостями, населенням, земельною власністю. Уряд Російської імперії розмірковував досить просто – необхідно лише надати містам певну земельну власність, дозволити відкрити органи міської влади, а вони вже самі організують торгівлю, облаштовують і здають в оренду землі і, найголовніше, наповняють бюджети та не будуть залежати від державних видатків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про явища корупції в рядах південноукраїнського

чиновництва писали навіть іноземні мандрівники. Так, наприклад, Мері Холдернесс, англійка, яка перебувала на Півдні України приблизно у 1816–1820 рр., наголошує на тому, що міське життя до абсолюту просякнуте хабарництвом. Під впливом особливостей міських порядків вона у мемуарному доробку цитувала приказку чиновництва, яка свідчила про їх неймовірну корумпованість: «До неба високо, до царя далеко». Хоча у всіх кабінетах знаходився портрет імператора, а всі службовці поводитися так, ніби він присутній тут, всі знали, що звідси до царя дуже далеко. Тому можна і дозволити собі більше [2, с. 100–179].

Підданий Великобританії Роберт Лайялл у мемуарах «Путешествие по России, Крыму и Кавказу» (1825 р.) докладно описує життя Херсонської, Катеринославської та Таврійської губерній. У його свідомості Південь України

постає окремою країною, мешканцями якої є росіяни, українці, євреї та іноземці. При цьому росіяни виглядають абсолютними хабарниками [2, с. 100–179].

Метою статті є спроба проаналізувати рівень хабарництва та дослідити вплив на політичну культуру в діяльності органів самоврядування південноукраїнського регіону у XIX ст.

Виклад основного матеріалу. Проголошена децентралізація громадського управління у 1785 р. поклала початок створенню та діяльності міських дум як самоврядних інституцій міських мешканців. Це стало цілком новим явищем в історії Російської імперії та Півдня України зокрема.

Головною метою широко-задуманої реформи стало перекладення тягаря фінансового утримання з державної скарбниці на міста, дозволивши самоврядуванню створювати власні кошториси. Суб'єктами власності бюджету стали міста, а розпорядником стало громадське управління, тому самоврядування могло лише використовувати кошториси, а не бути їх власником. За загальним планом міста повинні були формувати і використовувати бюджети на місці, нічого в державну скарбницю не відсилаючи. Таким чином, уряд чітко розподілив фінанси міські та державні, а населення отримало рахунки до сплати: окремо міські та окремо державні.

Перекинувши тягар місцевого фінансування на міста, нововведенням для Півдня у формуванні бюджетів стало використання торгівельної та земельної діяльності у наповненні кошторисів, що значно різнило їх з іншими регіонами, в яких головний фактор формування бюджету становили податки з місцевого населення. На Півдні до бюджетів міст надходило до 43 % всіх коштів, це в той час, коли в інших регіонах України, Росії та інших землях з даних статей надходили незначні (1–2 %) прибутки (в багатьох містах їх просто не було), а головним джерелом наповнення кошторисів були оцінний збір та податки з місцевого населення.

Хоча всі депутати міського самоврядування після обрання повинні були складати присягу, за якою всі громадські обранці повинні бути гарантами певних духовних і етичних цінностей: чесності, працьовитості, благопристойності, тобто бути людьми «способнейшими и достойнейшими», це не заважало їм брати активну участь у корупційних діях. У цій присязі співробітники самоврядування обіцяли повністю підкорятися самодержавному правлінню та виконувати настанови та інструкції вищих посадових осіб. Причому форма

присяги для муніципальних діячів залишалася незмінною як у дореформену добу, так і в післяреформену. Представники міських громад склали присягу на вірність государю-імператору й зобов'язувалися виконувати всі розпорядження вищого керівництва незалежно від посади підпорядкування і бути вірними до останньої краплі крові та не брати хабарів [3, арк. 52]. Тим більше, що за діючим законодавством заборонялося брати не тільки хабарі, а й навіть подарунки.

Принцип виборності до громадських установ став у реаліях південноукраїнського регіону результатом швидкої адаптації населення до нових, комерційних, умов існування. Якщо в інших регіонах України формування йшло за рахунок родинно-протекційних відносин [1, с. 159–209], то на Півдні нові обранці не були пов'язані попереднім історичним досвідом з регіоном та соціальними зв'язками між собою. Їх обрання відбувалось головним чином через успіхи у комерційній діяльності, а тому вони з відносною комерційністю ставилися і до роботи в цивільних установах. Обиралися особи, які в старих регіонах особливого успіху не мали, а на Півдні ждали швидкого збагачення. Віддаленість від центру, швидка адаптація, нові соціальні, національні і релігійні умови існування, проголошені принципи децентралізації перетворили фінансову спрямованість роботи самоврядування на провідну. Тому поширеними явищами стали подвійне та потрійне обкладення податками міських обивателів, продаж міського майна собі на користь, 10% кошторисів стали особистим майном громадських обранців. Корупція, хабарництво та бюрократія розцвіли навіть у більших розмірах, ніж у старих регіонах.

Тоді виникає питання, за що можна було брати хабарі. Широкі можливості для цього відкривалися під час приписки до міських станів, видачі торгових посвідчень, перевірки правильності ведення торгівлі, здачі в оренду міського майна, проведенні будівельно-ремонтних робіт та інших заходів. Враховуючи свідчення сучасників про те, що обіг документації в муніципалітетах йшов дуже повільно, можна вважати цілком вірогідним, що хабарництво у самоврядуванні було цілком буденним явищем.

Особливо під час здачі в оренду земельних угідь, які завершувалися продажом зовсім іншим людям, а також дуже поширеним було явище самозахоплення міських земель, що можна пов'язати з цим процесом і не переплачувати на податках та «добровільних внесках».

Ще однією з важливих причин поширення корупції та хабарництва, характерною для всіх

південноукраїнських міст, були інтенсивні урбанізаційні процеси, які призводили до постійного збільшення населення. З одного боку, це давало можливість постійно збільшувати надходження до кошторисів за рахунок статті місцевих податків і зборів, а з іншого – це призводило до нерівномірності податкової розкладки. Так, обтяжливість в оподаткуванні була перенесена на міщан і ремісників, на яких покладалось подвійне, а часто і потрійне навантаження.

Постійне збільшення населення в нових південноукраїнських містах давало можливість поліції вести безконтрольні рейди з грабунку місцевого населення на міських землях (забирали врожай, гроші, заарештовували та били тих, хто відмовлявся платити). Хоча існували цілком законні збори на користь поліції (добровільні, поліційні тощо), які варіювались від 500 руб. до 3 тис. руб., залежно від національної ситуації (особливо це виявлялось у повітових містах), більшість користувалась пільгами й накладала на міські національні меншини подвійні та потрійні грошові стягнення. Так, наприклад, у Григоріополі [9, арк. 3–11; 10, арк. 3–24] із самого початку заснування мешкало більше вірмен. Оскільки вірмени були при владі у міському самоврядуванні та для своїх зробили менше оподаткування, інші національності сплачували до бюджету більше коштів. У 1870 р. греки Маріуполя вирішили, що міські землі належать саме їм, а тому повинні знаходитися у використанні тільки греків, посилаючись на грамоту 1779 р. та користуючись тим, що греки в цьому місті склали компактну групу проживання [17, с. 193–220]. Південь України був межею осілости єврейського населення, але до міського самоврядування вони не мали відношення до 1870 р., власні справи вирішували за допомогою станового самоврядування та сплачували коробковий збір.

Взагалі, хоча провладна ідеологія і хотіла представити Південь України суто російською територією, насправді цей регіон став неросійським по суті. У всіх описах та характеристиках Південь України не виглядав російським ні культурно, ні духовно. Контраст російських територій та південноукраїнського регіону був дуже разючим. Причому Південь завжди характеризувався значно краще, ніж російські губернії. Життя в регіоні виглядало кращим, ніж у Росії, населення заможнішим, ціни дешевшими (майже такими, які були у Британії). Мешканці Півдня все-таки не були росіянами, а українцями, татарами, євреями, іноземцями із давніми традиціями та цікавим істо-

ричним минулим, а самі міські жителі – це європейці соціокультурної традиції і ментальності. Єдине, що пов'язувало регіон із Росією, так це корупція, бюрократія і хабарництво. У всьому іншому Південь України сильно контрастує з іншими російськими територіями і у свідомості іноземців – це Європа, найбільш цивілізований регіон у межах Російської імперії. У південноукраїнському регіоні модернізувалися всі національності. Навіть російські дворяни, які ще досі носили бороди, краще розмовляли французькою та німецькою мовами, ніж російською.

Здавалося, що нове життя на нових землях повинно було витіснити такі суто російські явища, як корупція та хабарництво, оскільки новоприбулі мешканці із російської глибинки були вкрай незадоволені подібними явищами в старих регіонах і на Півдні України планували розпочати порядне комерційне життя. Тим більше, що російський уряд вдався до практики призначати на міські і адміністративні посади іноземців, які були ідеологічними противниками корупційності. Здавалося, традиції хабарництва та корупційності повинні були згинуть в нових умовах децентралізованого управління. Але в реальності відбулась така ситуація, що іноземці швидше призвичаювалися до корупції, ніж російські переселенці. Так, наприклад, серед іноземців відзначився Д. Кортацці (француз, міський голова Одеси), який зовсім не володів російською, а всі документи вів виключно французькою. Він розробив корупційну схему із закупівлі щєбня на міській землі, за що в результаті був засуджений [19, с. 26–28].

У багатьох представників міського самоврядування виникало невдоволення від громадських обов'язків із різних причин: низькі прибутки, неможливість займатися власним бізнесом, недосконалість законодавства, низька громадська оцінка. Стимулом до проведення діяльності виступав лише матеріальний інтерес власного збагачення. Тим більше, що вони використовували міський кошторис для власного забезпечення за статтею «утримання органів громадського управління», який носив показник витрат у 10%.

Найвзірцевішим показником такої поведінки була повна апатія до державних і громадських інтересів, але найбільша їх активність виявлялася у власному збагаченні та вирішенні власних проблем різними методами. Наприклад, шляхом встановлення додаткових податків і повинностей на міське населення, збори з яких оминали міські кошториси й потрапляли напряму до кишень муніципальних діячів. Також поширеним явищем

у містах регіону було подвійне та потрійне оподаткування наявних законних податків. Багато громадських обранців вирізнялись у своїй діяльності казнокрадством і нецільовим використанням бюджетних грошей. Так, наприклад, був відомий випадок, коли двоє співробітників самоврядування зняли з міського бюджету 3 528 руб. [11, арк. 1–5] нібито на користь наказу громадського нагляду, але використали їх на власні потреби, за що Херсонським судом були покарані на кілька років виправних робіт. За цією поведінковою моделлю у своїй діяльності міські діячі намагалися всіма засобами зберігати зовнішній благопристойний вигляд, тому всіляко приховали результати власної діяльності, а тих, хто намагався їх вивести на чисту воду, різними засобами підставляли та розоряли, знищували торговельні лавки й інше. Наприклад, Сімферопольський голова ремісничої управи Дюшанд жорстоко бив тих, хто писав скарги про те, що брав хабарі й більше нічого не робив [4, арк. 7–112].

Поширеним явищем власного збагачення була маніпуляція міською земельною власністю у співробітництві з поліцією майже в усіх містах південноукраїнського регіону. Наприклад, міщанам здавали в оренду міські землі на рік, а після того, як вони виростили врожай, міські депутати приходили й за допомогою поліції відбирали врожай у міщан і продавали, а отримані гроші привласнювали з метою власного збагачення [12, арк. 2–14]. Наприклад, однією з перших стала скарга херсонських міщан і купців на незаконну діяльність депутатів міського самоврядування у 1797–1798 рр. [13, арк. 2–50]. Скарга адресована була для розгляду Імператору Павлу І. Виразником інтересів херсонських мешканців став міщанин Щека, який і привіз до Санкт-Петербурга пакет із 29 документів. Можливо, він і зміг би довести свою правоту, але сам вбив з рушниць чергового офіцера в Ордонанз-Гаузі з метою привернути до себе увагу Імператора, оскільки нікому більше не хотів розповідати подробиці справи. Увагу він, звичайно, привернув, і за наказом Імператора був засуджений у Санкт-Петербурзі палатою суду та розправи першого департаменту 27 червня 1800 р., а 5 липня помер і був похований на Волковському кладовищі. Лише після цього в Сенаті почали розглядати по суті документи, які він привіз із собою.

Цими документами херсонські купці та міщани засвідчували, що Міська дума разом з Магістратом занадто обтяжують громадськість незаконними поборами та податками невідомо, на які витрати, від 20 до 30 руб. з кожного. Одночасно з

цим міське самоврядування разом із городничим Зоріним відбирали кожного року врожай зерна у міщан. Неодноразово міські громади звертались зі скаргами до Новоросійського губернського правління (у березні 1798 р. та 15 червня 1798 р.). Губернське правління так і не розібрало цю справу, хоча на городничого Зоріна був накладений штраф у розмірі 25 руб. (який він так і не сплатив), а міщанина Щеку двічі за скарги притягували в Херсоні до відповідальності й саджали за ґрати, де з ним обходились досить жорстоко. Перший раз він був засуджений до публічного покарання батоґом, а другий – опинився за ґратами. Херсонські міщани й купці написали нову скаргу до губернського правління, в якій засвідчували жорстоке ставлення до Щеки. Правління вимагало пояснень від Магістрату та городничого, але не дочекалось, хоча Щеку випустили з-під варті. Розуміючи, що на місцевому рівні справедливості не домогтися, міщанина Щеку обрали повіреним від херсонських міщан і купців, які надали йому паспорт чорноморського козака Самодіна і відрядили «шукати правди» до Санкт-Петербурга.

Вже у 1801 р. сенат виніс свою постанову про те, що міські побори та податки, встановлені херсонським самоврядуванням, незаконні та відмінні їх, члени Магістрату були відсторонені від діяльності, а Магістрат зобов'язали робити розкладки міських податків за згодою кожного мешканця.

Мали місце й інші скарги представників міської влади, але здебільшого вони мали комерційний характер і розглядалися палатою цивільного суду в Херсоні та комерційним судом Одеси, а центральний уряд не звертав на них увагу. Вироки не мали обтяжливого характеру, на відповідачів накладали лише незначні грошові стягненнями або зобов'язували зробити певні поступки на користь позивача.

У депутатському середовищі визріли й поширились ідеї про те, що такі якості характеру, як чесність, порядність, відповідальність, піклування про добробут людей, є негативними для працівника муніципалітету. Так, наприклад, за такі якості характеру постійно дорікали одеському міському голові Н. Новосельському [18, с. 2–36].

Нерідкими були випадки, коли працівники муніципалітетів хотіли працювати, але їм заважали формальними та бюрократичними засобами. Так, наприклад, секретар григоріопольського самоврядування Ф. Торпанов мав бажання чесно виконувати свої обов'язки, за що і був жорстоко побитий поліцеймейстером Погоржельським. Довгих чотири роки (1831–1834 рр.) вирішувалася

справа у херсонському суді, і лише скарга Ф. Торпанова Міністру юстиції Д. Дашкову, в якій він зазначав: «...не только доведен до разорения, но и до последней степени бедствия», дозволила зрушити справу з місця. Але все одно, у херсонському суді справа була визнана «тянущейся» та невіршеною [14, арк. 1–3].

Багато представників міського самоврядування були повністю задоволені існуючим ладом і не вбачали за потрібне будь-що змінювати у власному, громадському або державному житті. Вони були цілком пристосовані до наявного порядку й почували себе абсолютно комфортно, особливо, якщо не потрібно було щось робити. Необхідну роботу ніколи не виконували, навіть із затримкою, вважаючи, що це абсолютно нікому не потрібно, і вони не отримають жодного покарання.

Значна кількість депутатів самоврядування були малоосвіченими, або намагалися представити себе такими. Подібні факти були відомі й у губернських містах, але в повітових і заштатних справа виглядала більш серйозно. Так, наприклад, у Бобринці вирішення справ з місцевими мешканцями затягувалося міським самоврядуванням на десятиріччя. У Ананьєві та Овідіополі муніципальні працівники взагалі на роботу не приходили. В Єлисаветграді існував безлад у діловодстві міського самоврядування. Тому у міського голови Одеси П. Зеленого [16, с. 3–10] склалось враження, що саме з діловодством представники єлисаветградського самоврядування взагалі не були знайомі. Цікавий факт був відмічений в Очаківі. Людина, яка займалася діловодством в міському самоврядуванні, виявилася абсолютно не освіченою і, зрозуміло, діяльність муніципалітету була не виконана.

У містах Катеринославської та Таврійської губерній робота була цілковито повільною саме завдяки некомпетентній діяльності працівників самоврядування. Єдине, що робили, так це писали скарги один на одного або на добропорядних депутатів міських дум, які мали здебільшого вигаданий характер. Цілковитим примітним фактом було те, що зазначений тип поведінки ні в кого з сучасників не викликав шоку, а навіть знаходилося багато захисників [16, с. 3–10].

Але були і такі міські діячі, які проявили значні зусилля у боротьбі із корупцією і хабарництвом в рядах міських дум. Так, П. Турчанінов, якого вже у 1790 р. херсонська громадськість обрала його на посаду ратмана, характеризувався як відповідальний, сумлінний і добропорядний працівник. У 1797 р. виписався з таганрозького купецтва та

прописався у миколаївське. Він надавав значну допомогу в благоустрої міста, й у тому ж році міська громадськість обрала його на посаду старшини. П. Турчанінов отримав можливість опікуватися такими справами: добробут та захист городян; примноження міських прибутків; правильне ведення торгівлі; боротьба із корупцією та хабарництвом. Завдяки власним господарським здібностям здобув особливу повагу серед миколаївських купців і міщан і під час відкриття у місті Ратуші був обраний міським головою [15, арк. 1–4].

Одним з прикладів організації боротьби із корупцією може служити приклад І. Андросова, який, також, не був уродженцем Півдня України, але став одним з найпалкіших прихильників чесної роботи в самоврядуванні. Народився в м. Брянськ (Орловська губернія) приблизно у другій половині XVIII ст. Грамоті навчався від батька, який займався торгівлею. Розпочав працювати у канцелярії Брянського магістрату. Після шестирічної діяльності переїхав займатися торгівлею до Єлисаветграду, де й одружився на А.Г. Синевській. Згодом родина переїхала до Одеси з комерційними справами. Вже у 1797 р. він був обраний ратманом до міського самоврядування, в якому одразу помітив безліч зловживань і порівнянь із старим життям. Тому дійшов висновку, що у «новому житті» не можна допускати проявів хабарництва. У своїй діяльності він викривав протизаконні дії працівників канцелярії муніципалітету і став першим місцевим реформатором. Після його доносів адміністрація губернії все-таки привела самоврядування до «літери закону».

Водночас колезькі регістратори Олександрівської ратуші І. Мазаїков, О. Васильченко, В. Пашков характеризувалися як розумні, працьовиті, хабарів не брали і у корупційних схемах участі не приймали, навіть ніколи не штрафувалися, що було великою рідкістю на середину XIX ст. На відміну від ратмана Псовахи та бургомистра Захар'єва, які протягом своєї громадської діяльності лише заробляли для особистого збагачення до 600 руб. на рік шляхом продажу міської власності, у той час, коли офіційно зарплата у рядових депутатів коливалась у межах 200–400 руб. на місяць, а у міських голів – від 800 до 1000 руб., то такі додаткові надходження були непоганим доповненням до зарплати, хоча всі офіційно присягали бути чесними й натхненними [8, арк. 15–51].

Тих, хто ніс добропорядну службу в громадських установах, було небагато й у Маріупольському самоврядуванні. Так, наприклад, позитивно виділялася на загальному фоні особистість

депутата-купця К. Данилова, який був обраним у 1876 р. і завдяки власній працьовитості успішно пропрацював на цій посаді до 1892 р. Особливою повагою і пошаною за власну працьовитість, активність і модернізаційні нововведення користувався міський голова Маріуполя А. Чебаненко та члени управи К. Попов та К. Авертанов. З-поміж інших виділялася працьовитістю та натхненням особистістю члена маріупольської управи А. Караманова, який одночасно займав посади з 1888 р. до 1895 р. і писаря, і члена управи, і був депутатом міської думи, і членом оцінної та ярмаркової комісії [5, арк. 2; 6, арк. 21–89; 7, арк. 20].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки, що Південна Україна вже з кінця XVIII ст. презентувалася як цілковито новий, модерний регіон, у якому визріли ідеї нового життя для багатьох мешканців, соціальних груп і національностей. Здавалося, що нове життя на нових землях повинно було витіснити такі явища, як корупція та хабарництво, але в реальності відбулась така ситуація, що іноземці швидше призвичаювалися до корупції, ніж російські переселенці, а власне російські переселенці ставали опозиціонерами до хабарництва. Причинами такого соціокультур-

ного феномена можна назвати такі: по-перше, віддаленість регіону від центру створювало головні передумови слабкого контролю за діями багатьох посадовців і громадських обранців; по-друге, постійне збільшення кількості міського населення, що надавало змогу самоврядуванню безперервно збільшувати кількість податків; по-третє, на міське самоврядування покладалась обов'язки перерозподілу земельної власності та приписки до міських станів, а це своєю чергою призвело до неконтрольованих джерел хабарництва; по-четверте, інтенсивні торгівельні відносини південноукраїнських міст; по-п'яте, невдоволеність депутатів громадських інституцій кількістю заробітної плати, а тому перетворювали суспільний обов'язок на бізнесовий проєкт. Загалом вищезначені фактори призвели до того, що на території південноукраїнського регіону факти хабарництва збільшились у декілька разів порівняно з іншими, а міське населення виявилось заляканим широкомасштабними здирництвами з боку самоврядних громадських установ.

У перспективі подальших досліджень можна уточнити історію південноукраїнського регіону досліджуваного періоду.

Список літератури:

1. Володько В.В. Чиновники системи управління та судочинства Київського намісництва (80-ті – перша половина 90-х рр. XVIII ст.): соціо-професійний портрет. Київ, 2007. 258 с.
2. Гутри М., Холдернесс М., Лайялл Р. Одесса глазами Британцев. Одесса : Ortium, 2012. С. 65, 91, 100–179.
3. Державний Архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). Ф. 518. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 52.
4. ДААРК. Ф. 183. Оп. 1. Спр. 317. Арк. 70–112.
5. Державний архів Донецької області (далі – ДАДО). Ф. 113. Оп. 1. Спр. 127. Арк. 2.
6. ДАДО. Ф. 113. Оп. 1. Спр. 18. Арк. 21–89.
7. ДАДО. Ф. 113. Оп. 1. Спр. 190. Арк. 20.
8. Державний архів Запорізької області. Ф. 21. Оп. 1. Спр. 14. Арк. 15–51.
9. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО). Ф. 14. Оп. 1. Спр. 1303. Арк. 3–11.
10. ДАХО. Ф. 14. Оп. 1. Спр. 961. Арк. 3–24.
11. ДАХО. Ф. 14. Оп. 1. Спр. 1391. Арк. 1–5.
12. ДАХО. Ф. 14. Оп. 1. Спр. 1579. Арк. 2–14.
13. ДАХО. Ф. 14. Оп. 1. Спр. 438. Арк. 2–50.
14. ДАХО. Ф. 14. Оп. 1. Спр. 1336. Арк. 1–3.
15. ДАХО. Ф. 14. Оп. 1. Спр. 455. Арк. 1–4.
16. Зеленый П. Городская юстиция накануне реформы. Одесса : Тип. А. Шульце, 1890. С. 3–10.
17. Константинова В.М. *Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861–1914 рр.)*. Запоріжжя : АА Тандем, 2010. С. 193–220.
18. Обзор деятельности бывшего одесского городского головы Н.А. Новосельского. Одесса : Типография А. Шульце, 1880. С. 2–36.
19. Чижевич О. Город Одесса и одесское общество в 1837–1877 гг. Одесса : Тип. Л. Кирхиер, 1894. С. 26–28.

Cheremisin O.V., Varnavska I.V. BRIBERY IN THE ACTIVITY OF SELF-GOVERNMENT IN THE SOUTH OF UKRAINE IN THE 19TH CENTURY

The paper analyzes a very topical problem of bribery in the local self-government bodies in the South of Ukraine in the 19th century. The towns and cities of the Southern Ukrainian region were founded in the late 18th – the early 19th centuries. The government tried to shift the mechanisms of financing from the center to towns and cities and make it easier to manage the regions of the Empire. The government made a foundation for the formation of “new” municipal relations on the principles of decentralization, whose main ideas had to lead to modernization, municipalization and capitalization. The ideas of “new life” implied the realization of active trade relations, the merchants had to create appropriate conditions and become local masters capable of developing towns and cities on the principles of self-support, i.e. transforming town and city communities into municipal authorities, and town and city estates – into bourgeoisie. Unfortunately, modernization and the ideas of «new life» did not eliminate such negative phenomena as corruption and bribery. They acquired new forms and scope in the “new life” of the South of Ukraine. Bribery in the activity of the local self-government in the South of Ukraine has not been studied thoroughly yet because of the unsatisfactory state of the database. There are few service lists of public elected representatives. For instance, there was a special column containing indicating whether a person took bribes. In some cases, this column was not filled, but some columns contained the information that a person did not accept bribes. In the biographies of municipal figures there is information about such phenomena. There are some complaints indicating that deputies and clerks took bribes and huge ones. Those who refused to offer bribes were imprisoned, beaten severely and treated as criminals. The conclusions emphasize that the scope of bribery in the self-government bodies in the territory of the Southern Ukrainian region was very large in the period under study.

Key words: local self-government, the South of Ukraine, city дума, town and city member of local self-government, municipality.